

Universitāts
Vprieiti, fliagnikultūros
alēja

Nr. 2 Rūgpiūtis-rūgsējis

Sveiki, mieli skaitytojai,

Pavasarij startavusi mūsų laikrašcio naujosi rubrika „Kultūros alēja“ vėl tikisi sulaukti Jūsų dėmesio. Manome, kad gerai pailsėję per vasarą Jūs parsivežėte daugybę įspūdžių ne tik apie kur nors svečiose šalyse spindulių nepagalėjusių saulę, Anglijos ar Airijos fermų lysves, JAV viešbučius ar barus, kuriuose dirbdami pastorinote studentiškas pinigines. Tikriausiai pro Jūsų žingeidžias akis ir ausis neprasydo ir įvairūs kultūriniai renginiai. Kviečiame pasidalinti tais įspūdžiais su mūsų skaitytojais. Be to, vis dar tikimės sulaukti Jūsų nuomonių apie rubrikos pavadinimą. Kaip jau buvome žadėję, įdomiausius jų žadame premijuoti.

Šioje „Kultūros alėjoje“ Jūsų dėmesiui siūlome pokalbį su VDU absolvente, Kauno akademinio dramos teatro vadove, knygos „Prancūziškas romanas“ autore Ina Pukelyte, pristatome naują literatūrologo, antrojo VDU rektorius prof. Broniaus Vaškeliio knygą.

Menų instituto dėstytojas Alvydas Vaitkevičius nusprendė parodyti jo fotopraktikumui pateiktų studentų-neakivaizdininkų fotodarus, kurie, jo nuomone, nėra kiek ne prasčiau už dieninių studentų, o dažnai - ir įdomesni bei profesionalesni. Tokiu būdu mes pradėdame Jus supažindinti su pirmaisiais neakivaizdinių studijų bakalaurantais, kurie šiais metais baigs savo studijas. Be to, manome, Jus sudomins „Kultūros alėjoje“ publikuojamas straipsnis apie kalbininkų vasaros nuotykius Salų dvare. Kažin ar visi žinote, kad šią vasarą gražiai restauruotas VDU rektorato pastatas susilaukė įdėmaus Europos Sąjungos institucijų dėmesio. Kaip paslaptį leidžiame jums pasigėrėti lenta, kuri dar tik puoš šį pastatą ateityje.

Taiigi malonaus skaitymo. Iki pasimatymo kitame numeryje.

Redakcija

Academia grammaticorum
salensis

• Dr. Nijolė Taluntytė, doc. Virginija Vasiliauskienė

Lietuvių kalbos instituto Gramatikos skyrius surengė Kalbotyros vasaros stovyklą Salose, Rokiškio rajone. Rūgpiūtio 1-8 dienomis Salų dvare rūmuose gyveno ir dirbo arti penkiasdešimties mokslininkų, doktorantų ir grupelė studentų iš užsienio universitetų. Norinčiųjų dalyvauti skaičius pranoko lūkesčius. Vietoj planuotų dvidešimties ar trisdešimties atvyko vos ne dvigubai daugiau. Sulaukta kalbininkų iš užsienio (Krokuvos, Peterburgo, Torunės, Varšuvos) ir Lietuvos (Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Vilniaus) universitetų.

Salų dvare rūmai sutiko svetingai

Rokiškio rajono ir Kamajų seniūnijos žmonių pasirūpinta gausaus kalbininkų būrio priėmimu. Vieni dalyviai atvyko rokiškėnų skirtais autobusais iš Vilniaus, kiti - savo automobiliais. Salų dvare rūmai pasitiko nušienautomis seno parko pievelėmis, su vasaros gėlių lysve parteryje, kilniu klasicistiniu, nors šimtmečių laikui jau paženklinytu portiku. Tie rūmai, lyg garbaus amžiaus aristokratas, subtiliai pakreipė viso būsimimo bendravimo pobūdį. Greitomis pasklidę po kambarius ir pametę la-

Sulaukta garbingų svečių

Į vasaros mokyklos atidarymo rytmetį atvyko Lietuvių kalbos instituto direktorė dr. Jolanta Zabarskaitė, Rokiškio rajono vicemeras Rimantas Velykis, Lietuvos Respublikos Seimo atstovas Vytautas Saulis, Kamajų seniūnas Vytautas Vilys. Visi džiaugėsi puikia tarptautinės baltistų vasaros mokyklos idėja ir nuoširdžiai palinkėjo sėkmingo darbo. Geru žodžiu buvo paminėta Švietimo ir mokslo ministerija bei Mokslo ir studijų fondas, suteikę lėšų būtiniausioms reikmėms. Šios lėšos - ne tik litua-

Kalbininkai iš įvairių šalių – vasaros stovyklos dalyviai – prie svetingų Salų dvare rūmų

gaminus, visi, lyg praėjusių epochų rūmų svečiai, žinoję priėmimų toną, susirinko terasoje, atveriančioje puikią Dviragio ežero vandens vakarėjančią perspektyvą. Besišnekučiuojant nejučia laikas pasislinko naktin. Nusileidę arčiau prie ežero, susėdom aplink didelį laumą ir apsuksom paeilui įvairiausių savo mokslinių interesų ratą. Neiškentę iki rytojaus, turbūt veikiami boluojančių rūmų žvaigždėtojo nakties, čia pat išnarpliojom rūmų ir giminės istorija, pavertę Michalo Rudnickio rytojaus pranešimą paslaptina praetities legenda. Naktį kai kas matė rūmuose besiblaškantį paskutiniojo grafo Morikonio vaiduoklį. Tai buvo sekmadienis.

nistikos sklaidos mokslo pasaulyje, bet ir taip dažnai diskutuojamo tautinio identiteto palaiškymo globaliame pasaulyje vienas pačių tikriausių būdų.

Nauja lietuvių kalbos
gramatikos koncepcija

Paskaitų ir pranešimų savaitė buvo kupina naujų idėjų, tarp kurių dominavo šiuolaikinės gramatinės teorijos mintis. Lietuvių kalbos instituto Gramatikos skyrius pristatė naujosios Lietuvių kalbos gramatikos koncepciją.

• nukeltaj 14 psl.

Academia grammaticorum salensis

4 atkelta iš 8 psl.

Čia laikomasi nuostatos, kad nėra ir niekada nebus visiems laikams tinkančios, galutinės gramatinės teorijos. Jų teigimu, aprašant lietuvių kalbos gramatiką negalima ignoruoti svarbiausių XX a. gramatikos teorijų- struktūrinės, generatyvinės ir kognityvinės, - tačiau tame apraše neturėtų dominuoti tik vienos kurios teorijos modelis. Svarbiausia visos Kalbotyros vasaros mokyklos ašis, apie kurią sukosi diskusijos, buvo Gramatikos skyriaus vadovas *Axel Holvoet*. Jo daugiausia kalbėta apie sintaksinius ryšius ir tų ryšių sąsają su gramatinėmis funkcijomis, o nuo žodžių ryšių nuosekliai pereita prie sakinių sintaksinio ryšio.

Vietoj lietuvių kalbos gramatikose įprastų trijų ryšio tipų- prijungimo, sujungimo ir dvipusės sąsajos - naujojoje koncepcijoje skiriami 2 ryšio tipai - valdymas ir modifikavimas. Taip pat įvedamos specifikavimo (valdymo potipis) ir determinavimo (modifikavimo potipis) sąvokos. Ankstesnėse gramatikose kai kurių sąvokų visai nebuvo arba jos buvo suvokiamos kitaip. Šioje koncepcijoje teoriškai praplečiamos visų šių sąvokų ribos, pvz., valdymu laikoma ir *noriu miego* ir *noriu miegoti*. Laikomasi nuostatos, kad tas pačias funkcijas gali atlikti ir žodžiai, ir sakiniai, pvz., *Jis pasakė tik kelis žodžius* ir *Jis pasakė, kad greit atvažiuos*. Taip pat nevartojamos išplėstinių vntisinių sakinių ir lyginamųjų posakių (šie vadinami redukuotais šalutiniais sakiniiais) sąvokos. Taigi nelieka tarpinių variantų tarp vntisinių ir sudėtinųjų sakinių. Nėra čia ir predikatinio pažyminio. Pastarasis, stengiantis laikytis teorinio nuoseklumo, vadinamas laisvuju veiksnio predikatu ir lais-

vuju papildinio predikatu. Pristatoma teorija išryškina ir tai, jog kalboje atskirų kategorijų ribos neryškios.

Sunkiausiai i naująją teoriją inkorporuojamos senosios apstabarėjusios sintaksinės konstrukcijos, pvz., *Yrakas dirbti*, *Neturime kovalyti*, *Gyventi gražu* ir t.t. Visoms be išimties teorijoms tai sunku daryti. Paprastai iš sintaksės ne visi sistemos periferijoje atsidūrę dalykai išmetami, jie dažnai naujai permašomi ir pritaikomi priėjau pakitusios naujoviškos sistemos.

Šios teorijos teigiamybe reikėtų laikyti ir tai, kad mėginamos apibrėžti papildinio ir aplinkybės ribos, labiau atsižvelgiama į semantinius kriterijus, o, svarbiausia, stengiamasi nenuklysti nuo pasirinktų teorinių nuostatų. Visa to labai trūksta mūsų ankstesnėms gramatikoms.

Plačiau apie naujosios gramatikos koncepciją galima paskaityti A. Holvoet, A. Judžentis (red.) „Sintaksinių ryšių tyrimai“.

Neapsiribota vien tik gramatika

Kiti Gramatikos skyriaus kalbininkai taip pat pristatė savo šios srities tyrinėjimus. Veslava Čižik kalbėjo apie linksnių atrakciją ir jos reikšmę gramatikos teorijai, Loreta Samėnienė aptarė linksnių varijavimo problematiką lietuvių kalbos gramatikoje, Gina Kavaliūnaitė kalbėjo apie gyvumo hierarchiją ir lietuvių kalbos vietininkus, Jūratė Pajėdienė analizavo prieveiksminių laiko sakinių *de dicto* semantinių ryšių.

Įdomios ir naudingos buvo kitų lingvistikos sričių paskaitos ir pranešimai. Žymus indoeuropeistas prof. W. Smoczyński kalbėjo apie istorinės kalbotyros metodus ir savo plėtojamą laringalų teoriją. Savitas ir originalus buvo ir

kitas pranešimas, kuriame profesorius aptarė Jogailos vardo tradiciją senesiuose raštuose ir tuo remdamasis iškėlė gana netikėtą šio vardo kilmės versiją. Prof. I. Sawicka, remdamasi Balkanų kalbų sąjungos tyrinėjimais, išsamiai pristatė arealinės fonetikos problematiką. A. Andronov aptarė XX a. antrosios pusės rusų kalbininkų indėlį į lituanistiką, kitu pranešimu kalbėjo apie gramatinę informaciją ir skirtingus šios informacijos funkcinius lygmenis pasyviuosiuose ir aktyviuosiuose žodynuose. K. Malessa, pristatydama kalbų erdvinių santykių kognityvinio aprašymo teoriją, pasirėmė prielinksnio *ant* semantinių bruožų analitika. Doc. V. Kazanskienė iš Peterburgo atsivežė P. Avižonio 1898 m. *Lietuviškos gramatikėlės* kopiją ir padovanojo institutui, ta proga primindama auditorijai šio leidinio istoriją.

Kas pasakė, kad kalbininkai - sausi žmonės

Visą savaitę konferencijų salėje draugiškai, tarpais su humoru ir pašmaikštavimais, almėjo diskusijos, pastebėjimai, kitokios nuostatos. Šis kalbininkų renginys buvo išskirtinis ne tik naujienų gausa, bet ir kolegiška šiluma, draugiškumu, tolerancija. Galbūt tokį toną suteikė renginio vedliai - Gina Kavaliūnaitė, Axel Holvoet ir Artūras Judžentis.

O jau pavakarių renginiai nusitęsavo iki vėlumos. Ko tik čia nebuvo: Salų kaimo žmonių vaišės, ekskursijos išžymias vietas, kelionė vėžimais prie krioklio ir, žinoma, - laužai, vakarojimai prie ilgojo kavų-arbatų stalo. Ir kaip be užmigs, kai pro pravirą kambario langą į vidų plaukia ežero, pievų ir parko kvapų gausybė, kai tas langas toks aukštas, kad matyti žvaigždėtas dangus, kai ant palangės lyg tyčia įsitaiso čirpsėti žiogas...

Europos paveldo garsenybė - VDU Rektorato pastatas

Tarpukario Lietuvos Ministrų kabineto pastato restauracija ir pritaikymas šiuolaikinėms reikmėms susilaukė garbingo įvertinimo.

Apdovanotieji VDU Rektorato rūmai... ir atminimo lenta

Europos Sąjungos apdovanojimas už restauraciją šiemet pirmą kartą paskirtas lietuviškam pastatui. Juo tapo restauruotas tarpukario Lietuvos Ministrų kabinetas. Šiame pastate dabar įsikūręs Vytauto Didžiojo universiteto rektoratas.

Restauruoto pastato architektūrinės dalies autoriai - kauniečiai architektai Asta Prikockienė, Gintaras Prikockis, Almantas Dumčius ir Kęstutis Mikšys. Architektūros paveldo srityje nominuotas konservavimo, restauravimo ir pritaikymo naujai funkcijai projektas buvo įgyvendinamas 1998-2001 metais.

Miuncheno bažnyčioje vykusioje iškilmingoje apdovanojimo ceremonijoje diplomą „Už indėlį į Europos architektūrinį paveldą“ lietuviams įteikė Danijos karalienės vyras princas Henrikas, premiją įsteigusios federacijos „Europa Nostra“ prezidentas. Kartu su diplomu kauniečiai parsivežė bronzinę memorialinę lentą, kurią rudenį ketinama atidengti prie apdovanojamą pelniusio pastato. Šioje iškilmingoje ceremonijoje žada dalyvauti ir federacijos „Europa Nostra“ atstovai.

Hagoje įsikūrusi „Europa Nostra“ federacija skatina rūpintis paveldu, remia geriausias šios srities specialistus, kasmet įteikia premijas, medalius ir diplomus už kultūros paveldo apsaugą architektūros, kraštovaizdžio ir archeologijos srityse, taip pat - už meno kolekcijas. Nuo 2002-ųjų „Europa Nostra“ premijai suteiktas Europos Sąjungos premijos statusas.

